

Kuntien erityisliikunnan tilanne 2013

Timo Ala-Vähälä
Erityisliikunnan päivät, Jyväskylä
27.8.2014

Erityisliikunnan arviointi

- Nelivuositain vuodesta 1986
- Vertailukelpoisia aikasarjoja vuodesta 2000
 - 2000 ja 2013: kaikki kunnat
 - 2000, 2005, 2009, 2013: erityisliikunnan verkoston kunnat
- Tavoitteet:
 - Perustiedot erityisliikunnan palvelujen järjestämisestä kunnissa
 - Resurssit, palvelut, yhteistyö, muiden hallinnonalojen tarjonta
- ”Järjestäjän näkökulma”
 - Tieto kerätään päävastuullisilta järjestäjiltä
- Arviointien merkitys
 - Yleiskuva erityisliikunnan tilanteesta
 - Referenssitietoa kuntapäätäjille
 - Erityisliikunnan toimijoiden työ näkyväksi

Arvioinnin tietopohja

- Kysely erityisliikunnan verkoston kuntiin
 - Vastausprosentti 65%
 - Erityisliikunnan organisointi, resurssit, ryhmien määrä, yhteistyö muiden tahojen kanssa, suunnittelun järjestelmä ja tilanne
- Kysely muihin kuntiin
 - Vastausprosentti 63%
 - Erityisliikunnan organisointi, resurssit, ryhmien määrät, yhteistyö, suunnitelmat
- Aiempien arviointien tuottama tieto
 - Uudelleenajot vanhoista tietokannoista

Termejä ja käsitteitä

- Erityisliikunta (kohderyhmää painottava määrittely/termi)
 - Sellaisten henkilöiden liikuntaa, joiden on vaikea osallistua yleisesti tarjolla olevaan liikuntaan.
 - Liikunnan ohjaaminen vaatii soveltamista ja erityisosaamista
 - Syynä esimerkiksi korkea ikä, sairaus vamma tai vaikea sosiaalinen tilanne.
- Soveltava liikunta (Liikunnan järjestelyjä painottava määrittely/termi)
 - liikunnan ohjauksessa, infrastruktuurin rakentamisessa ja harrastuksen tukemisessa on pyrittävä siihen, että liikunnan harrastus on avointa kaikille mahdollista rajoitteista riippumatta, ja että palveluja tarjottaessa voidaan ottaa huomioon liikuntakykyyn liittyvät erityistarpeet.
- Erityisliikunnan verkosto
 - Noin 90 - 95 kuntaa, joissa toimii tai on toiminut päätoiminen tai sivutoiminen erityisliikunnan ohjaaja.
 - Osallistuvat valtion liikuntaneuvoston erityisliikunnan jaoston järjestämiin koulutustilaisuuksiin ja seminaareihin ja ovat jaoston postituslistalla.
 - Erityisliikunnan palveluita järjestetään myös muissa kunnissa, mutta niissä ei ole samantapaisia vastuuhenkilöitä, eivätkä ne osallistu samalla tavoin verkoston toimintaan.
- Erityisliikunnan päävastuullinen järjestäjä
 - Organisaatio, jossa erityisliikunnan ohjaaja/ohjaajat toimivat, ja jonka kautta erityisliikunnan palveluja koordinoidaan. Yleensä kunnan liikuntatoimi

Erityisliikunnan tilanne pähkinänkuoressa

	Erli-verkosto	Kaikki
Liikuntatoimen (tms.) järjestämät ryhmät	n. 3.800	n. 4.700
Liikuntatoimen (tms.) ryhmät/ 10.000 as	11,6	9,8
Erityisliikunnan käyttömenot (netto)/ as.	2,0 €	1,3 €
Erityisliikunnan järjestöavustukset/ as.	0,10€	0,13 €
Erityisliikunnan järjestöavustukset/järjestö	774 €	716 €
Kaikkien tahojen järjestämät ryhmät yhteensä	n. 8.400	n. 11.900
Kaikkien tahojen järjestämät ryhmät/ 10.000 as.	26,2	31,2

Erityisliikunnan verkoston kattavuus

	<i>- 9.999 as.</i>	<i>10.000 - 19.999 as.</i>	<i>20.000 – 49.999 as</i>	<i>50.000 – 99.999 as</i>	<i>100.000 as</i>	<i>Yhteensä</i>
Osuus kunnista	4%	64%	100%	100%	100%	31%
Osuus väestöstä	8%	66%	100%	100%	100%	80%

Erityisliikunnan potentiaalinen kysyntä, indikaattorina 65-vuotta täyttäneiden OSUUS

	- 5.499	5.500 – 9.999	10.000 – 19.999	20.000 – 49.999	50.000 – 99.999	100.000 -	<i>Kaikki</i>
Etelä-Suomi	25 %	25 %	23 %	17 %	22 %	16 %	22 %
Itä-Suomi	30 %	29 %	22 %	20 %	19 %	18 %	27 %
Lappi	27 %	25 %			17 %		25 %
Lounais- Suomi	27 %	22 %	23 %	19 %	22 %	20 %	24 %
Länsi- ja Sisä-Suomi	27 %	25 %	22 %	19 %	18 %	17 %	24 %
Pohjois- Suomi	24 %	22 %	19 %	19 %		14 %	22 %
Kaikki yhteensä	27 %	24 %	22 %	18 %	20 %	17 %	24 %

Kuntien taloudellinen pelivara, indikaattorina vuosikate/as. (VM lukujen pohjalta tehty arvio keskiarvoista 2012-2017)

	<i>- 5.499</i>	<i>5.500 – 9.999</i>	<i>10.000 – 19.999</i>	<i>20.000 – 49.999</i>	<i>50.000 – 99.999</i>	<i>100.000 -</i>	<i>Kaikki</i>
Etelä- Suomi	45,0	132,6	184,9	194,9	48,8	413,7	139,2
Itä- Suomi	-4,5	69,8	35,9	-67,3	-27,4	244,3	17,2
Lappi	67,0	201,9			47,0		98,2
Lounais- Suomi	95,9	10,4	87,0	175,4	145,7	86,1	90,3
Länsi- ja Sisä- Suomi	22,3	45,9	69,0	300,9	33,3	189,0	62,9
Pohjois- Suomi	142,9	168,4	150,2	389,1		318,6	171,0
Kaikki yhteensä	44,3	104,9	97,0	203,3	59,4	298,0	92,2

Erityisliikunnan järjestäminen erityisliikunnan verkoston kunnissa

- Erityisliikunnan pääjärjestäjä:
 - Liikuntatoimi tai liikuntapalvelut (34)
 - Liikuntapalvelut ja Sote yhteistyössä (6)
 - Vapaa-aikatoimi, vapaa-aikavirasto (4)
 - Sote (2)
 - Liikuntapalvelut, sosiaali- ja terveystoimi + koulutoimi tai kansalaisopisto (2)
 - Muita (3)
 - Ei eriteltyä vastausta (10)
- Valtaosassa yksi päävastuullinen järjestäjä, yleensä liikuntatoimi tai vastaava; yhteistyöverkostoissa yleensä liikuntatoimi ja sote.
- Liikunta-asioita käsittelevä lautakunta: pienissä ja keskisuurissa kunnissa vapaa-aika- tai sivistyslautakunta; suurehkoissa ja suurissa kunnissa (50.000 as ->) yleensä liikuntaan ja/tai hyvinvointiin keskittyvä lautakunta
- Noin puolessa kunnista oli voimassa oleva erityisliikunnan (tai sen osa-alueen) suunnitelma tai toiminnan seurannan järjestelmä

Yhteistyö muiden hallinnonalojen kanssa, arvosana

Yhteistyötaho	Kaikki
Sosiaali- ja terveyssektori	4,1
Erityisliikunnan järjestöt, vammais- ja kansanterveysjärjestöt	3,6
Eläkeläisjärjestöt	3,4
Kansalais- ja työväenopistot	3,0
Koulutoimi	2,7
Liikunnan ja erityisliikunnan valtakunnalliset järjestöt	2,7
Naapurikunnat	2,7
Liikuntaseurat	2,4
Oppilaitokset	2,3
Seurakunnat	2,1
Yksityiset palvelujen tarjoajat	2,1

Yhteistyö muiden tahojen kanssa, yhteistyön luonne, yleisimmät maininnat

- **Erilaisia yhteistyöprofiileja:**
 - **Sote:** Liikuntaneuvonta, ryhmiinohjaus (14), palveluketju (8) ryhmien ja kurssien järjestäjä (6)
 - **Kansalais- ja työväenopistot:** ryhmien ja kurssien järjestäjä (11), suunnittelu, koordinointi, yhteistyöfoorumit (5), tilat välineet (4).
 - **Koulut:** ryhmien tai kurssien järjestäminen (15) tilat, välineet (4),
 - **Erityisliikunnan järjestöt:** tapahtumat, kampanjat (12), tiedottaminen, markkinointi (11)
 - **Eläkeläisjärjestöt:** tapahtumat, kampanjat (12), tiedottaminen, markkinointi (7), koulutus ja konsultointi (7),
 - **Liikuntaseurat:** ryhmien ja kurssien järjestäminen (7)
 - **Valtakunnalliset erli-järjestöt:** koulutus- ja konsultointi (20), tiedottaminen, markkinointi (7), tapahtumat, kampanjointi (6)
 - **Seurakunnat:** tiedottaminen, markkinointi (9), tapahtumat, kampanjat (7)
 - **Oppilaitokset:** opiskelijatyövoima (11), tapahtumat, kampanjat (9)
 - **Yritykset:** tilat, välineet (6)
 - **Naapurikunnat:** Tapahtumat, kampanjat (10).

Erityisliikunnan työtuntien määrä, erli- verkoston kunnat, ryhmiä/ 10.000 as

Tarkasteluvuosi	Tunteja/ 10.000 as
vuosi 2000	18,4
vuosi 2005	21,9
vuosi 2009	23,7
vuosi 2013	21,2

Muita huomioita henkilöresursseista

- Tyytyväisyys toimenkuvaan pysynyt suurin piirtein ennallaan (3,9 asteikolla 1 – 5)
- Valtaosa erityisliikunnan verkostolle kohdistetun kyselyn vastaajista arvioi päätoimisten työntekijöiden määrän pysyvän ennallaan (51/59), yksi arvioi resurssien lisääntyvän, yksi vähenevän ja muut eivät ottaneet kantaa.
- Muiden työntekijöiden osalta noin puolet arvioi tilanteen säilyvän ennallaan (28/59), kahdeksan vastaajaa arveli heidän tekemänsä työn määrän vähenevän ja viisi arvioi heidän työnsä määrän kasvavan.
- Aiemmissa kyselyissä on tullut esiin, että erilaiset määräaikaiset ja tuntiperusteiset työntekijät ovat eräänlaisen puskurin tai joustajan roolissa: talouden tiuketessa heidän työtään vähennetään ja vastaavasti tilanteen parantuessa heidän määränsä kasvaa.

Erityisliikunnan palvelut

- Liikuntaryhmät
- Liikuntaneuvonta
- Välinevuokraus tai –lainaus
- Eläkeläiskortit, muut alennukset palvelujen hinnoista
- Tapahtumat
- Erityisliikunta osana palvelujen verkostoa tai palveluketjua

Erityisliikunnan nettomenot, Erli- verkosto

	<i>alle 10.000 as</i>	<i>10.000 – 19.999 as</i>	<i>20.000 – 49.999 as</i>	<i>50.000 – 99.999 as</i>	<i>100.000 – as</i>	<i>Kaikki kunnat</i>
Määrärahat yhteensä (€ arvio)						n. 6,2 ME
Määrärahat/ asukas, keskiarvo (€)	3,6	2,8	1,5	1,1	1,1	2,0
Määrärahat/ asukas, otoskeskihaj onta	2,2	0,9	0,7	0,4	0,9	1,3
Otos	6	13	17	7	8	51

Erityisliikunnan rahoituksen kehitys (€)/as. Vuoden 2013 hintataso (kuntatalouden menot –indeksi), Erli- verkosto

Vuosi	Keskiaro (€)
vuosi 2000	1,9
vuosi 2005	2,8
vuosi 2009	2,5
vuosi 2013	2,0

Erityisliikunnan ryhmätoiminta

- Ketkä tarjoavat?
 - Päävastuullinen järjestäjä yleensä liikuntatoimi
 - Muita: Sote, järjestöt, kansalais- ja työväenopistot ..
- Ketkä osallistuvat?
 - Naiset ja yli 60-vuotiaat vahvasti ylliedustettuina
- Ketkä jäävät ulkopuolelle?
 - Nuoret, työssäkäyvät, heikkokuntoiset ikääntyneet, jotka asuvat kotonaan
- Tietoja ryhmien määrästä, seuraavat taulukot
 - Erli-verkosto ja kaikki kunnat
 - Päävastuullinen järjestäjä ja kaikki järjestäjätahot

Erityisliikunnan ryhmien määrä/ 10.000 as, päävastuullinen järjestäjä, erli-verkosto

Vuosi	Keskiarvo
Vuosi 2000	11,5
Vuosi 2005	9,7
Vuosi 2009	11,3
Vuosi 2013	11,6

Erityisliikunnan ryhmät/ 10.000 as., päävastuullinen järjestäjä, kaikki kunnat

Vuosi	Keskiarvo
Vuosi 2000	4,4
Vuosi 2013	9,8

Erityisliikunnan ryhmät/10.000 as. Kaikki järjestäjätahot, Erli-verkosto

Vuosi	Keskiarvo
Vuosi 2000	18,7
Vuosi 2005	21,1
Vuosi 2009	24,0
Vuosi 2013	26,1

Erityisliikunnan ryhmät/ 10.000 as., Kaikki järjestäjätahot, kaikki kunnat

Vuosi	Keskiarvo
Vuosi 2000	9,6
Vuosi 2013	31,2

Järjestäjätahojen %-osuudet, erli- verkoston kunnat

Järjestäjätaho	Kaikki kunnat
Liikuntatoimi	43 %
Sote	10 %
Koulutoimi	1 %
Kansalais- & työväenopistot	11 %
ERLI-Järjestöt	12 %
Eläkeläisjärjestöt	12 %
Liikuntaseurat	3 %
Seurakunnat	1 %
Oppilaitokset	1 %
Yksityiset	5 %
Muut	0,2 %

Järjestäjätahojen %-osuudet, kaikki kunnat

Järjestäjätaho	Kaikki kunnat
Liikuntatoimi	31 %
Sote	17 %
Koulutoimi	1 %
Kansalais & työv. op.	17 %
ERLI-Järjestöt	8 %
Eläkeläisjärjestöt	14 %
Liikuntaseurat	4 %
Seurakunnat	0 %
Oppilaitokset	0 %
Yksityiset	5 %
Muut	1 %

Yhteenvetoa

- Työn organisoinnin/suunnitelmallisuuden taso on kasvanut
 - Yhteistyö muiden tahojen kanssa (Sote – palveluketju; kansalaisopistot, järjestöt – hyväkuntoiset ikääntyneet)
- Työtyytyväisyys ennallaan tai lievästi noussut
 - Tulevaisuudenodotukset resurssien osalta varovaisia tai neutraaleja
- Päävastuullisten järjestäjien resurssit pysyneet ennallaan tai lievästi vähentyneet
 - Erityisliikunnan rahoituksen määrä on kasvanut, mutta ei ole pysynyt asukasluvun kasvun tasolla.
 - Samalla kuitenkin ryhmien määrä kasvanut → työtä tehostettu
 - Mahdollisia ”riskiryhmiä”:
 - 10.000 – 19.999 asukkaan kunnat, joissa sekä resurssien taso että toiminnan määrä ilmeisesti laskussa. (Aiemmin se ryhmä, jossa tilanne ollut ”paras”, tilanne edelleenkin hyvä suurempiin kuntiin verrattuna, mutta resurssien kiristyminen alkaa tässä ryhmässä näkyä ryhmätarjonnan vähenemisenä)
 - 20.000 – 49.999 asukkaan kunnat: taloudellinen pelivara muita pienempi.